

Corona, Karantina ve Biz: Bütün Bunların Anlamı Ne?

Mücahit GÜLTEKİN, 22 Mart 2020

<http://www.islamianaliz.com/m/3810/corona-karantina-ve-biz-butun-bunlarin-anlami-ne>

Klavyenin başına oturduğumda bir önceki yazıyı açmayı, genişletmeyi düşünüyordum. Şu bir hafta içinde okuyup-dinlediklerimi de işin içine katarak Corona mevzusunda "yarım-yamalak" da olsa anlayabildiklerimi paylaşmayı düşünüyordum. Ama sonra vazgeçtim. Başlığa sadece "BİZ"i ekleyerek, yazının yörüngesini bir nebze değiştirdim. Çünkü bu süreçten Allah izin verir de sağ çıkabilirsek ilgilenmemiz gereken daha büyük bir sorun var. Bu sorunun üstünü örte örte, erteleye erteleye geldik bugünlere. Bunu daha fazla yapamayız, yapmamalıyız.

Kafamızda dönüp duran sorular bunlar: "Corona, laboratuvarıda üretilen biyolojik bir silah mı?" ve "Ne yapmak istiyorlar, virüs ne kadarımıza bulaşacak, bu süreçten kimler sağ çıkacak ve bundan sonra ne olacak?" Kısacası, "Olup biten bu şeylerin anlamı ne?"

Bu işin arkasında ABD mi var, Çin mi? Yoksa ikisi birlikte mi işi pişiriyor? Ya da onları da aşan daha büyük "görünmez bir güç" mü devrede?

Bundan sonra ne olacak? Post-kapitalist evreye mi geçiyoruz? Transhümanist/posthümanist bir döneme mi hazırlanıyoruz? Küresel dünyadan, dijital dünyaya mı geçeceğiz? İyi kötü eskiden hükümetlere kızabiliyorduk, liderleri eleştirebiliyorduk, Beyaz Saray'ı, Moskova'yı filan işaret edebiliyorduk; şimdi hepten mi görünmez olup, meskensizleşecekler? Nesnelerin internetinde biz de nesneleşip salt bir "data"ya mı indirgeneceğiz? Yürüyen çiplere mi dönüşeceğiz?

Yoksa her şey doğal seyrinde gidiyor da kimi paranoyaklar mı olayı abartıyor? Bilimin sesine kulak verip, uzmanlara inancımızı korursak bunu da aşar mıyız?

İyi de ya o uzmanlardan bazıları da işin içindeyse?

Ya da, her şey ilahi bir ceza, ilahi bir ihtar mı? Göklerden gelen bir tokat mı? Bu işlerin hikmetinden sual olmaz mı?

Binali Yıldırım'ın bir zamanlar "bulut sistemi" anlatırken dediği gibi; "*Fazla kafayı yorarsan sıyırırısın*" mı, "*Nimetlerinden yararlanıp işini göreceksin... hikmetine fazla şey yapmamak lazım*" mı? Her şey olacağına mı varır? Sabah ola hayrola mı? Saldım çayıra, Mevlam kayıra mı?

Sorular çok ve pek çoğu yersiz de değil. Ama cevap açık: Bilmiyoruz.

Ne olup bittiğini tam olarak anlamıyoruz. İslamcılara ne olduğunu, aileye ne olduğunu, çocuklarımıza ne olduğunu, erkeğe ve kadına ne olduğunu; evlerimize, şehirlerimize "bize" ne olduğunu anlamadığımız gibi; 80'lerdeki Afganistan'a ne olduğunu, Arap Baharı'na ne olduğunu, "sıfır sorun"a ne olduğunu, şu Suud'la Mısır'la filan kurduğumuz İslam Ordusu'na ne olduğunu, abdestli-namazlı adamların başımıza nasıl bomba yağdırdığını anlamadığımız gibi...

Evet yorumlarımız var, tahminlerimiz var ama her şey olup bittikten sonra! Çoğu zaman olduğu gibi. Kişisel çaba ve kişisel donanımla sınırlı, daha da önemlisi kişinin zaaflarıyla... Nassim Nicholas Taleb "geriye dönük öngörü" diyor buna. Her şey olup bittikten sonra "ben öyle olacağını düşünmüştüm" durumu.

Harari kitaplarından birinde şöyle bir şey diyordu, komünistler başlarına ne geleceğini anladılar ama engel olamadılar; Müslümanlar, başlarına geleni anlamadılar bile!

Ömrü hayatımda gördüğüm bize yapılmış en ağır hakareti bu ve doğrudur. Doğru olması ağırlığı miktarınca acı da veriyor şüphesiz. Ama kimin umurunda! Yeter ki doğrudan partimize, liderimize, etnisitemize, mezhebimize, cemaatimize, derneğimize, vakfımıza, yurdumuza dokunmasın da!

Şimdi dürüstçe itiraf etmenin zamanı: Biz başımıza gelenleri anlamıyoruz, anlayamıyoruz.

Anlamadığımız için de, içimizden biraz daha bilgili olanların yorumlarına tabi oluyoruz. Ama gelin görün ki, bu yorumlar bizi kurtarmıyor çünkü kısa bir süre sonra "anlamadığımız" başka şeylerle karşılaşılıyor.

Kendi çabalarıyla olayları takip eden, yorumlayan, bize laf anlatmaya çalışan kişileri -ki çok azlar- tahfif etmiyorum, yanlış anlaşılmasın. Tam tersine, bu çabalar çok değerli...

Pek çoğu ise, -kusuruma bakmayın ama- "şöyle olacak, böyle olacak; büyük oyunu açıklıyorum; amaçları şu, amaçları bu!" diye bol keseden sallıyor. Söyledikleri çoğu zaman doğru çıkmıyor ama kimse de dönüp sorgulamıyor; dün şöyle demiştiniz öyle olmadı, diye.

Durumumuz vahim. Anlamadığımız şeyi açıklayamaz, açıklayamadığımız şeye etki edemez, etki edemediğimiz şeyi dönüştüremez, dönüştüremediğimiz şeyi koruyup kollayamaz, koruyup kollayamadığımız şeyi başka coğrafyalara taşıyamayız. Bunların hepsi de ayrı ayrı beceriler gerektiriyor. Bizde hiç biri ya yok ya da çok zayıf. Sadece anlamaya çalışıyoruz, o da dediğim gibi yarım yamalak; bölük pörçük. Bir kişinin, bir derneğin, bir cemaatin, bir ülkenin yapabileceği şeyler değil bunlar.

Durumumuz gerçekten vahim. Romantikliğimiz ve duygusallığımız bu vehameti perçinliyor adeta. Pek çoğumuzun gerçekçi eleştirilere tahammülü yok. "Karamsar olmayalım, kötümser olmayalım" sözleriyle engellenip, "gün doğmadan neler doğar" laflarıyla geçiştiriliyor. Bar-

dağın dolu tarafıyla yaşayanlar, yıllardır hem kendilerine hem gençlere romantizm uyuşturucusu veriyor.

Düşünsenize, olan biteni anlamak için A kişinin twitter hesabını takip ediyor, B kişinin youtube videosunu izliyor, C kişinin köşe yazısını okuyoruz. 1 sayfalık yazıyla, 30 dakikalık bir videoyla olup biteni anlayabileceğimizi sanıyoruz. Komplo teorileri gırla gidiyor; gerçeklerle birbirine karışıyor. Bize olup bitenleri anlatacak, bizi sonraki olup bitenlere hazırlayacak kurumsal yapılarımız yok. Yaşadığımız şeylerin felsefesini, sosyolojisini, ekonomisini, siyasetini, ilahiyatını yapabilecek saygın güvenilir kurumlardan yoksunuz. Ulusal ölçekte yok, uluslararası ölçekte zaten yok.

Var mı? Varsalar neredeler?

Akademik görüntü verilmiş, nesnellik süsü verilmiş amigoluklardan; "ücreti ödenmiş" araştırmalardan bahsetmiyorum. Baştan neyi söyleyeceği belirli olan şeylerden bahsetmiyorum. Mezhebî-meşrebî önyargılarını rahatsız eden verileri görmezden gelen raporlardan bahsetmiyorum. Etkili-yetkili kişilere göz kırpmak için yapılmış çalışmalardan bahsetmiyorum. Onlar sorunun bir parçası.

Bizde "kişiler" var; abiler, üstadlar, şeyhler... var. Hatta "7 güzel adam" şeklinde sayıyla da sınırlamışız; "4 hak mezhep" der gibi... Yanlış anlaşılmasın (o kadar çok "dokunulmazlarımız" var ki, sürekli yanlış anlaşılma kaygısıyla yaşıyoruz) hepsi de güzeller, ölenlerine rahmet, kalanlarına selam olsun. Ama sorunumuz o kadar büyük ki, 7 kişiyle bırakın aşmayı, yanına yaklaşmamız mümkün değil.

Bizlerin küçük dünyaları var. Küçük hesapları var. "Mış gibi" yapıyoruz. Günü kurtarma derdindeyiz; kendi dokunulmazlarımızı kurtarma derdindeyiz. Okumuyoruz, araştırmıyoruz. Okuyup araştıranlarımızın pek çoğu ise adalet kaygısıyla okumuyor; kafasındaki resmi tamamlamak, önkabullerine done aramak için araştırıyor. Birbirimizi uzaktan ve önyargılı takip ediyoruz. Aramızda irtibat yok; irtibat yok ki, tartışma, anlaşma, eleştiri olsun. Bir de vitrinlere oynamak; ratinge ve favlara oynamak gibi zaaflarımız da var ki; Allah affetsin.

Gücümüz yettiğince yazılıp-konuşulanları takip etmeye çalışıyoruz. Fanatizmin hatta faşizmin girdabından sesleniyor pek çoğu; açıktan ya da örtülü tekfir mekanizmasının girdabından... Onlarca, yüzlerce "takıntılı" olduğumuz konu var. Bunlardan bazılarını "Müslümanlar Kaç Yerinden Bölünebilir"[\[1\]](#) yazısında aktarmıştım.

Böyle bir kültürde, böyle bir iklimde, böyle bir ortamda analiz olur mu, tefekkür olur mu, eleştiri olur mu, ilim-bilim olur mu? Böyle bir ortamda ancak propagandistler ve troller yetişir. Onlar da sorunun bir parçası.

Bir kaç örnek vermek istiyorum.

Bundan bir kaç yıl önce bir toplantıya katıldım. Kürsüye geçen bir büyüğümüz, "Arkadaşlar Endenozya bizi bekliyor, Somali bizi bekliyor, Bangladeş bizi bekliyor... dünya bizi bekliyor." dedi. "Oralarda anneler çocuklarını hâlâ 'Osmanlı bir gün gelecek yavrum' ümidiyle büyütüyor." dedi. Ben el kaldırıp, üç aşağı beş yukarı şöyle dedim: "Hocam, onlara bizimle ilgili gerçekleri söyleyin lütfen. Bizim, eşlerimizle bile nasıl evleneceğimizin kurallarını Avrupa'dan ithal ettiğimizi söyleyin, okullarımızda çocuklarımızı Batılı kuramlarla yetiştirdiğimizi söyleyin. En özel mesajlarımızın bile Zuckerberg tarafından okunduğunu söyleyin... Bizi beklemesinler ve mümkünse onlar gelsinler."

Bunları moral bozmak, "çıkıntılık" yapmak için söylemedim. Gönül isterdi ki, ağabeyimiz konuştuğundan sonra "Ya Allah bismillah..." diye slogan atayım. Gönül isterdi ki, o, "Somali" deyince ben de "Etiyopya da bizi bekliyor", diyeyim; "Madagaskar da bekliyor, Mozambik de bekliyor, hatta Kanada, Kolombiya ve Haiti de bizi bekliyor." diyeyim.

Diyeyim demesine de...

Buz gibi gerçekler var ortada; ağlatan, acıtan, sızlatan gerçekler var.

Şimdi o gerçekler ümüğümüzü sıkışmış durumda. Kolonya dökmek, evlerimize kapanmak, panik yapmamak, sosyal mesafeyi korumak ve bundan sonra başımıza ne geleceğini beklemekten başka yapabileceğimiz pek bir şey yok. İsrail Gazze'ye saldırınca, Cola almamayı, Ariel kullanmamayı geçemeyen tepkilerimiz gibi...

Şimdi, başımıza türlü çoraplar örenlerin dünyasından bir örnek:

Gordon Moore diye bir adam var; Intel'in eski başkanı. 1965'te bir makale yayınlamış bu adam. O makaleden "Moore Yasası" diye bir şey çıkmış. Moore yasası şu: Yaklaşık her iki sene de bir aynı paraya (hatta daha ucuza) iki kat güçlü bir işlemci üretilebileceğini savunmuş adam. O günden beri teklemeyen yürümüş bu öngörü, son zamanlarda tartışılmaya başlansa da.

Anlaşılması için şöyle bir örnek verilebilir: Intel'in 1971'de piyasaya sürdüğü ilk mikroişlemci 2 bin 300 transistöre sahipmiş. 2015'te piyasaya sürdüğü mikroişlemcilerin 1,5-2 milyar transistöre sahip olduğu tahmin ediliyor. Bu transistörler görülemeyecek kadar küçükler ve birbirlerinden 14 nanometre uzaklıktalar (Nanometre: Metrenin milyarda biri. Gözle görülemeyen şeyleri ölçmek için kullanılıyor. Örneğin hücre zarının kalınlığı 12 nanometre). Bu yasa niçin önemli? Şimdilerde tartıştığımız dijital dünyayı kurmak için. Çünkü, çok güçlü bilgisayarlar giderek ucuzlayacak ve küçülecek, kanımızda dolaşan nanorobotlar yapmak ancak böyle mümkün.

Bu arada "bilim-teknoloji" gibi dergiler, yayınlar bilimsel olmalarından çok "siyasi" dergilerdir, yayınlayanlar ve yazarlar farkında olmasalar da...

Yani demek istiyorum ki, 1965'te yapılmış bunun hesabı. Daha önceki yazıda aktarmıştım, "insan gibi" bir yapay zeka için Rockefeller'in himayesinde ta 1956'da toplanmış adamlar. O toplantıda kimler varmış biliyor musunuz? Dr. Marvin Minsky, Dr. Julian Bigelow, Prof. D.M. Mackay, Ray Solomonoff, John Holland, John McCarthy, Dr. Claude Shannon, Nathaniel Rochester, Oliver Selfridge, Allen Newell, Prof. Herbert Simon. Her biri bugünün dünyasına yön veren kurumlarda önemli işler yapmış.

John Holland aynı zamanda psikoloji profesörü. Marvin Minsky Stanley Kubrick'in şu meşhur "2001: Bir Uzay Macerası" filminin danışmanı, MIT'te ilk yapay zeka laboratuvarını kuran kişi. Claude Shannon; meşhur matematikçi, kriptografci, günümüzde dijital bilgisayarlardaki elektrik anahtarlarının kullanılmasının temelini atan kişi. John McCarty "yapay zeka" kavramının mucidi, Lips programlama dilini kuran kişi. Herbert Simon 1978'de Nobel Ekonomi ödülünü alan, bilişsel bilimler ve yapay zeka çalışmalarının öncü isimlerinden. Dördü de 2000'li yıllardan sonra öldüler, Deep Blue'yu, google'ı filan gördüler. Minsky, AlphaGo'nun Avrupa Go şampiyonu Fan Hui'yi yendiğini görecektir kadar uzun yaşadı. İki ay daha yaşasaydı dünya şampiyonu Lee Sedol'u yendiğini de görecekti.

Gerçekte, 1956'da yapılan o ilk toplantıdan sonra işler hemen rayına girmemiş. Zaten o toplantıdan istenen şeyler de çıkmamış. 1974-1980 ve 1987-1993 yılları arasında "yapay zeka kışı" denen bir dönem yaşanmış. Fonlar kesilmiş, moral bozuklukları, kimi zaman yılgınlıklar da olmuş ama çalışmalar devam etmiş. 1993'ten sonra işler yeniden açılmış ve 1997'deki Deep Blue'nun Kasparov'u satrançta yendiği o meşhur zafer gelmiş. AlphaGo'dan sonra AlphaZero'nun 4 saat içinde dünyanın bütün ustalarını dize getirecek kadar satranççı "kendi kendine" öğrenebilmesi coşkuyu daha da arttırmış.

2011'de IBM'in ürettiği Watson isimli yapay zeka (yapay zekaların bir isimleri vardır!) **sanide 80 trilyon** işlem gerçekleştiriyordu. Riziko oyununda bir efsane olan Ken Jennings'i devirmişti. Watson yapılandırılmış ve yapılandırılmamış **200 milyon sayfa veri**yi hazmedip işleyebiliyordu. Sadece 3 yıl sonra, 2014'te süperbilgisayarların performansında **%2400 artış ve boyutlarında %90 küçülme** olmuş. Şimdi Summit isimli bilgisayar sanide **200 katrilyon** işlem yapıyor.

Bu arada 2000 yılının Haziran ayında ABD başkanı Bill Clinton, İngiltere Başbakanı Tony Blair ve özel şirketleri temsilen Celera Genomics'in **İnsan Genom Projesinin** ilk ayağının tamamlandığını dünyaya duyurmasıyla birlikte **insanı yapay zekayla birleştirecek** olağanüstü gelişmeler yaşanmaya başladı. Rüyaların kaydedilmesi, düşüncelerin bilgisayar ekranına yansıtılabilmesi, canlı robotlar, 3D yazıcılardan çıkarılan biftekler, yapay et çalışmaları, beyin emilasyonu ve "yapay genel zeka" yani kendisi yapay zekalar üretebilen yapay zekalar konuşulur oldu. Bu arada Riziko'nun galibi Watson artık doktorların en iyi teşhis ve tedavi yöntemlerini bulabilmesi için milyonlarca hasta kaydını ve yüzbinlerce onkoloji

makalesi okuyor. IBM hükümetlerin ve şirketlerin Watson'un yeteneklerinden faydalanabilmesi için 1 milyar dolar yatırımla Watson Business Group'u kurmuş (Goodman, 2016).

Hiç bir şey birden bire olmuyor. Şoke olacak bir şey yok. Şoke olmak bize mahsus. Hemingway'in Güneş de Doğar romanında söylendiği gibi; "Önce yavaş yavaş, sonra birden bire!". Yavaş yavaş kısmını göremeyenlere yaşadıklarımız "birden bire" gibi geliyor.

Yuval Noah şöyle diyor 21. Yüzyıl İçin 21 Ders'te: "İçinizden kendinizi sokağa atıp, 'Kıyamet geliyor!' diye bağırarak geliyorsa, kendinize şunu söylemeyi deneyin: 'Yok, öyle değil. İşin aslı dünyada neler olup bittiğini anlamıyorum, o kadar.'"

Şimdi, kitlesini dünyanın kendilerini beklediğine inandırmış biri, bu tevazuyu gösterebilir mi? Bunu itiraf edebilir mi? Etse iyi olur ama zor.

Bir örnek daha vermek istiyorum.

2015 yılının Ocak ayında MIT'te fizik profesörü olan Max Tegmark'ın kurucusu olduğu Yaşamın Geleceği Enstitüsü'nün öncülüğünde Porto Riko'da bir toplantı oldu. Elon Musk (Tesla), Demis Hassabis (DeepMind'in kurucusu), Jaan Tallin (Skype'in kurucusu) Eric Horvitz (Mikrossoft'un teknik şefi ve bilimsel sorumlusu), Adrew McAfee (MIT'den, Dijital Ekonomi Girişimi ortağı), Nick Bostrom (Oxford Üniversitesi'nde felsefeci, İnsanlığın Geleceği Enstitüsü kurucusu, varoluşsal risk üzerine çalışmaları var), Peter Norvig (Google Araştırma Direktörü), Mustafa Süleyman (DeepMind'in kurucu ortağı ve Uygulamalı Yapay Zeka başkanı, babası Suriyeli annesi İngiliz) gibi yapay zeka alanındaki önemli isimlerin yanında üst düzey hukukçu, iktisatçı, teknoloji liderlerinden 90'a yakın çok önemli isim oradaydı.

Toplantının başlığı öyle çok da şaşırtıcı değil: "Yapay Zekanın Geleceği: Fırsatlar ve Zorluklar". Toplantının önemi, yapay zeka alanında ihtilafli görüşleri bir araya toplamış olması. Max Tegmark toplantıyı "zihinlerin olağanüstü toplantısı" olarak tanımlıyor. Sonuç raporunda "**olağanüstü bir fikir birliği**" ortaya çıktı, diyor. Sonra bu sonuç raporunu, yapay zeka alanındaki "önemli herkesin dahil olduğu" **8 bin kişi** tarafından imzalanan bir "açık mektup"a dönüştürmüşler.

Tegmark'ın toplantının sonucuna ilişkin şu sözünü aktarmak istiyorum: "Yapay zekanın başarısından ortaya çıkan sorular yalnızca entelektüel olarak başdöndürücü değildi, ayrıca ahlaki olarak hayatiydi de **çünkü seçimlerimiz yaşamın geleceğini tümünden değiştirme potansiyeline sahiptir.**"

Bizler bu toplantıya ve sonuçlarına hiç ilgi gösterdik mi? Yine kusuruma bakmayın ama bizler o sırada "deve sidiği", "hadis mi-Kur'an mı?", "evrensel mi-tarihsel mi" gibi tartışmalar yapıyor, ATV dinleyerek kendimizden geçiyor, dünyanın bizi beklediğini zannediyor, televizyonlarda kimi hocalarımızın müsabakalarını izleyip, tuttuğumuz tarafı alkışlıyor, diğer tarafı din-den çıkarıyorduk.

Dediğim gibi, bizim sadece "gündelik" meselelerimiz ve geleceğe dair temelsiz umutlarımız, abartılı iyimserliklerimiz var.

Örnek çok... Ama bilmem daha fazlasına gerek var mı?

Şimdi itiraf zamanı. Kendi gerçekliğimizi görme zamanı. Aczimizi, bölünmüşlüğümüzü (özellikle bölünmüşlüğümüzü), cehaletimizi, gurur ve kibrimizi, gösterişçiliğimizi, fanatizmimizi, rantçılığımızı, kolaycılığımızı muhasebe etme zamanı. Allah'tan af dileme zamanı.

Umulur ki affediliriz. Umulur ki, unutulmamışızdır. Umulur ki terk edilmemiş, yalnız bırakılmamışızdır. Çünkü O'nun unuttuğunu kim hatırlayabilir, O'nun yardım etmediğine kim yardım edebilir, O'nun terk ettiğini kim bulabilir?

Korku ve ümit içindeyiz; affına, merhametine sığınıyoruz.

[1] [https://www.milligazete.com.tr/makale/3636814/mucahit-gultekin/muslumanlar-kac-
yerinden-bolunebilir](https://www.milligazete.com.tr/makale/3636814/mucahit-gultekin/muslumanlar-kac-
yerinden-bolunebilir)